

Juraj Plenković

DRUŠTVO I TEHNOLOGIJA Rijeka, Građevinski fakultet u Rijeci,
1994, 436 str.

Od 28. do 30. lipnja 1994. u Opatiji je održan međunarodni znanstveni skup DRUŠTVO I TEHNOLOGIJA.

U zborniku su objavljeni radovi 55 referencata. U njima se analiziraju razni aspekti međusobnih odnosa društva i tehnologije. Zastupljeno je bogatstvo raznovrsnih tema i aspekata koje otvara ovaj posebno značajan odnos, za suvremeni svijet. Radove karakterizira prevladavanje jednostranih pristupa o dominaciji tehnike ili politike, linearnog povijesnog progressa i sl.

Cjelokupno bogatstvo prezentiranih analiza mogli bismo objediniti oko teorije sustava, koja zastupa ideal podizanja regulacije u svim područjima života, rada i stvaralaštva. Svi radovi sistematizirani su u osam problematskih aspekata: antropološki, gospodarski, obrazovni, informacijski, ekološko-graditeljski, komunikacijski, interdisciplinarni i razvojno-futurološki.

U uvodnom referatu (»Interakcijski dijalektički odnosi između tehnologije i društva«) prof. Juraj Plenković izložio je filozofiju regulatologije kao aplicirane sistemsko-kibernetičke teorije na područje upravljanja tehničko-sociološkim procesima te zaključio kako se ta sveopća teorija interdisciplinarnog karaktera može uspješno primijeniti zahvaljujući postojanju snažnih elektroničkih sredstava. »Kompjuterizacija je zato opća nužnost, te je potrebno kompjutere instalirati gdje god je moguće« (str. 15).

U poglavlju *Antropološko-sociološki aspekti odnosa društva i tehnologija* prezentirani su referati koje su podnijeli V. Kanjski, M. Dodig, M. Mesić, M. Učur, M. Staneković, K. Kuramoto (Japan), Z. Sršić, B.

Brezac, D. Jelenović i M. Štifanić. Opća je i zajednička značajka njihovih radova da naglašavaju kako se u vrlo složenim antropološko-sociološkim fenomenima mogu ostvarivati parcijalne uspješne regulacije samo stohastičkim sistemskim modelima koji počivaju na novom poimanju zakonitosti kao regulacija »ako – onda – u izvjesnom postotku« nasuprot starom shvaćanju zakonitosti po galilejevskim modelima »ako – onda – uvijek«, što vodi jednostranosti i neuspješnosti.

U poglavlju o *gospodarskim aspektima* odnosa društva i tehnologije, izneseni su referati A. Plenkovića, D. Sundaća, M. Pietrusinskoga (Poljska), A. Czerminskoga (Poljska), B. Bukve, R. Rutke (Poljska), I. Žuvele, L. Kuznjecove s N. Terenkijevom (Rusija) te V. Kuznjecova i L. Kuznjecove (Rusija). Autori su pokazali da se respektabilnije planiranje i djelotvorno kontroliranje inputa i outputa u gospodarstvu može također ostvarivati pomoću inteligentnih strojeva što brzo kontroliraju milijunske varijable. Pod utjecajem toga sistemskog promišljanja proizvodnje, ne više naslijepo i po imperativima nepoznatog tržišta nego za konkretnog naručitelja, moguće je spriječiti krize koje su prije lomile gospodarske sustave i uzrokovale svjetske ratove.

U poglavlju o *obrazovnim aspektima* odnosa društva i tehnologije prisutni su svojim radovima K. Bezić, M. Kravtsov (Ukrajina), V. Trokhin, L. Pletenac, M. Stevanović i A. Asherov (Ukrajina). Oni su ukazivali na potrebu primjene nove informacijske tehnologije u nastavnom procesu, jer se više ne može djelotvorno poučavati po staroj didaktičkoj tehnologiji i po modelu »razredno-satno-predmetne nastave« te stalne nastavnikove diseminacije informacija.

S tim u svezi u poglavlju *Informacijski aspekti odnosa društva i tehnologija* A. Teulings (Nizozemska), B. Hađina, A. Korin-Lustig i I. Plišić u svojim su radovima prikazali konkretne informatičke mo-

gućnosti sadašnjih elektroničkih naprava u raznim područjima ljudskih djelatnosti.

U petom poglavlju su autori T. Hancock (V. Britanija), A. Matković, D. Domandžić, P. Kožar, N. Turčić, J. Plenković i F. Frntić u svojim radovima analizirali *ekološko-graditeljske* aspekte uređivanja okoline i stambenih gabarita prema zahtjevima regulacijske teorije, odnosno što funkcionalnije povezivanje čovjeka (i njegovih potreba) s isto takvim nužnostima i potrebama prirode.

Budući da je temeljna pretpostavka za povećanje opće razine regulacijske svijesti suvremenog društva *novi sustav javnog komuniciranja* dijalogom i polilogom, u šestom poglavlju su dali vrijedne prinose F. Vreg (Slovenija), M. Plenković, N. Kvadranti-Grubić, M. Missoni, V. Kučić, D. Bralić, J. Plenković i M. Plenković. Svi su oni zastupali novu komunikacijsku tehnologiju dvosmjernog protoka informacija jer se ona danas može uspješno primjenjivati u vrlo velikom broju profesionalnih djelatnosti i daje višu razinu regulativnosti procesa.

U sedmom poglavlju su referate podnijeli o *interdisciplinarno-inovacijskim aspektima* uravnoteženog povezivanja društva i tehnologije H. Baričević, R. Zelenika, M. Ravbar (Slovenija), P. Schaen (Rusija), D. Ivančić, F. Marin, W.B. Dachi (Kina) i L. Fonda (Italija). Smisao je tih referata naglašavanje nužnosti povezivanja svih znanosti i tehnologija u jednu cjelovitu, općeplanetarno dobro reguliranu čovjekovu djelatnost.

U posljednjem, osmom, poglavlju I. Cifrić, R. Ugussi, S. Škorić, S. Lukarić, B. Jušić i S. Petar analizirali su *trendove daljnjeg razvoja tehnologije i društva* u njihovu međuodnosu, i to s teoretskog aspekta kao i kroz empirijska istraživanja od razine globalnog društva do neposredne razine proizvodne organizacije. Posebno je ukazano na potrebu vrednovanja razvoja društva i uloge tehnologije.

Opće je značenje ovoga djela od 436 stranica da spomenuti autori nastoje prevladati jednodimenzionalne pristupe u rješavanju ovog složenog problema suodnosa prirode i društva te tehnologije i društva. Autori ga nalaze u sistemskom modelu i modernim elektroničkim tehnologijama koje su u stanju uspostaviti bolju i dublju regulaciju, kao sintetsko rješenje s kojim će čovječanstvo ući u treće tisućljeće svoje povijesti. Izbjegavanjem idolopoklonstva, kako prema tehnologiji tako i prema društvenim totalitarizmima, autori su nadmašili staru dilemu »kapitalizam ili socijalizam« te su došli do povijesnog iskustva kako se samo stalnom regulacijom putem najsnažnijih elektroničkih inteligentnih strojeva može kontrolirati velik broj varijabli u složenim sustavima kao što su tehnologija i ljudsko društvo.

Pouke ovoga znanstvenog skupa i njegova ažurno objavljenog zbornika također su značajne za neposrednu praksu jer raskrinkavaju izjave naših brojnih ekonomista da će se svi problemi riješiti tržištem, poduzetništvom, marketingom; problem je mnogo teži i složeniji. Naime, nikakvo tržište bez maksimalizacije ljudskog uma neće dovesti do sretnih rješenja, već samo uzrokovati nove krize. Autori s ovoga skupa, polazeći od regulacijskog modela sustavne teorije, ističu nužnost spoznaje normalnih ljudskih potreba, stanja u resursima te društvenih pretpostavki za organizaciju najracionalnijeg sustava koji će proizvoditi prema poznatom potrošaču, dakle ni manje ni više nego što je potrebno ljudima za održavanje kvalitetnijeg života. »Više« bi odvelo u stare i teške krize, a »premalom« opet u društva oskudice koja uvijek završavaju u brahijalnim ratovima po Feind-Freund modelu slabo organiziranih ljudskih zajednica. Kako je s pravom naglasio priređivač, dr. J. Plenković, »ovome pitanju sveopće regulacije danas ne mogu dostojno odgovoriti ni liberalizmi ni komunizmi; prvi ne mogu zbog toga što predstavljaju neku automatsku kozmičku regulaciju koja

čovjeku savjetuje da se samo brine oko svojih interesa i zakona slobodnog tržišta na kojem se ocjenjuje svačiji doprinos, jer nisu u stanju savladati anarhičnost i ratove, a drugi opet zbog pretjeranog voluntarizma koji se pretvara (zbog pomanjkanja sveopćeg uvida u kozmičku cjelinu) u dikataturu jednostranosti i manjine nad većinom, što opet vodi raspadu i padu koji je i povijesno posvjedočen više puta. Regulatologija koja započinje s teorijom sustava kao i kibernetikom i komunikologijom dinamička je teorija koja nastoji organizmički, holistički promatrati sve iz cjeline i dinamičke ravnoteže koja se na svakom dijelu povijesti uspostavlja u stalnim interakcijama mogućnosti tehnologije i ljudskih moralnih stremljenja. Atomska energija i prijetnja od sveopćeg uništenja Zemlje i čovjeka zbog neracionalnog korištenja te najjače energije danas nas zato sili na dolazak do regulacijske svijesti koja je u stanju pomiriti suprotnosti i pronaći optimalna rješenja za sve, a posebno za održavanje čovjeka, njegove kulture i radnih potencijala« (str. 11).

Najveći broj autora ovog zbornika više ne zastupa tzv. poziciju »negativne« ekologije (koja se sastoji u sprečavanju štetnosti pomoću proteza) nego se zalaže za »pozitivnu« ekologiju, a to je maksimalno moguća regulatologija kao metaznanost, odnosno nova metafizika XXI. st.

Ovaj zbornik i ova razmišljanja, kao i preporuke, najviše bi mogle koristiti djelatnicima u politici, koji imaju značajniji utjecaj na održavanje zdrave prirode i kvalitete života. Osnovna je poruka da se to ne postiže jednosmjernim pravcima razvoja, nego samo interdisciplinarnim, pa i transdisciplinarnim strategijama, koje povezuju sve čimbenike i sve aspekte u uravnoteženu cjelinu.

Mladen Stanković

Elmar Altvater

DER PREIS DES WOHLSTANDS oder Umweltplünderung und Welt(un)ordnung

**Verlag Westfälisches Dampfboot,
Münster 1992, 261 str.**

Altvaterova knjiga Cijena blagostanja ili pljačkanje okoline i novi svjetski (ne)red jedna je od studija i razmišljanja – koja su se pojavila nakon (druge) svjetske konferencije o razvoju i okolišu u Riu 1992. godine – o novonastalom socijalnoekološkom stanju u svijetu, njegovim tendencijama i perspektivama globalnog društva. »Rio-konferencija« je ciljala odgovoriti na pitanje o povezanosti (sjedinjavanju) djelotvornijeg ekonomskog razvitka, raspodjele socijalne pravde i ekološke održivosti. Sudeći po dosadašnjim reakcijama na njezine rezultate, ona nije ispunila očekivanja da postane izvjesnom prekretnicom, pa je neki nazivaju »kvadraturom kruga«.

U odnosu na stanje prije dvadesetak godina, danas se vrlo jasno mogu prepoznati neke nove kvalitativne promjene koje treba imati na umu kao novi kontekst za razmišljanje o izlazima iz svjetske socijalne i globalne ekološke krize: došlo je, primjerice, do porasta entropije okoliša – odnosno nastavka iscrpljivanja prirodnih resursa i istovremeno povećanog zagađivanja i ugrožavanja okoliša; mijenja se stanje globalnih odnosa – nestao je »hladni rat« kao stanje bipolarnosti svjetskih moći Istoka i Zapada, a nastaje unipolarnost svijeta sa SAD-om kao njezinim nosiocem; u modernom kapitalizmu, kao i u real-socijalizmu, došlo je do velikih promjena. Prvi sve više utječe na svjetski razvoj, a drugi je nestao kao ideološki konkurent. Altvater se zato pita kako danas mogu biti otvorene nove alternative – ali ne više prema kapitalizmu nego unutar kapitalizma, čija fordistička